

№ 10.
7-75

**НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

Чорний Генадій Олексійович

УДК 343.977.

**МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ РОЗБОЇВ
З ПРОНИКНЕННЯМ У ЖИТЛО**

Спеціальність 12.00.09. — Кримінальний процес
та криміналістика; судова експертиза.

*Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук*

Харків — 1998

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Формування в Україні демократичної правової держави передбачає всебічний захист прав і свобод кожного громадянина. Конституція України гарантує, що право приватної власності непорушно (частина 4 статті 41), а також те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визначається найвищою соціальною цінністю (стаття 3). Кримінально-правова охорона означених прав і свобод людини набуває особливого значення при розслідуванні насильницько-майнових злочинів, до яких відносяться і розбої з проникненням у житло. Відокремлювальною рисою означеного виду злочину є його підвищена суспільна небезпека, що висловлюється у відкритому незаконному насильницькому вилученні майна, яке вчиняється в умовах очевидності.

У криміналістичній літературі питання вдосконалення методики розслідування окремих видів злочинів знайшли своє відображення в наукових роботах таких учених-криміналістів як Р. С. Белкін, Н. А. Селіванов, В. П. Бахін, А. Н. Васильєв, В. В. Тищенко, А. Н. Колісниченко, Г. А. Матусовський, І. А. Возгрін, І. Ф. Герасимов, В. Г. Лукашевич, Н. П. Яблоков, Г. Г. Зуйков, В. А. Образцов, В. Г. Танасевич, Л. А. Соя-Серко, В. Ю. Шепітько і ряду інших. Проблема вдосконалення розслідування розбоїв в відношенні індивідуального майна громадян розглядалася в роботах Л. Д. Гаухмана, С. С. Степичева, Г. З. Моїсеєнко, Ф. К. Гизатуліна, В. В. Кукліна, П. К. Кривошеїна і деяких інших учених. Розроблені ними наукові положення, рекомендації сприяють розслідуванню означених злочинів, однак, в нинішній час необхідно враховувати, що названі роботи виконані в кінці 60 – 70-их років і в нинішній час не можуть враховувати структуру сучасної організованої злочинності, криміногенну обстановку, яка склалася, нові засоби підготовки, скоєння і приховування злочинів. В цьому плані розбої з проникненням в житло, тобто виділені в окрему групу в залежності від місця скоєння, володіють низкою специфічних рис, що характеризуються засобами проникнення в житло, часом скоєння, особливостями проведення деяких слідчих дій, організацією і плануванням розслідуванням.

Розбої з проникненням у житло відносяться до категорії тяжких злочинів (ст. 7-1 КК України), тому що посягають не тільки на індивідуальне майно громадян, але також на їхнє життя і здоров'я.

Аналіз слідчої і судової практики свідчить про низьке

02570

розкриття злочинів означеної категорії у порівнянні з іншими злочинами. Це означає, що слідчі не в достатній мірі володіють методикою розслідування розбоїв з проникненням у житло. Так, на розширеній колегії Генеральної прокуратури України за підсумками діяльності правоохоронних органів за 1997 рік було визначено, що за минулий рік не розкриті 144 тисячі 357 злочинів (27,9%), з них тяжких 73 тисячі 236 злочинів (39,1%). Залишаються нерозкритими 1009 розбойних нападів. ("Урядовый кур'єр", 1998 р., № 10 - 11. С. 11)

Викладені обставини стали підставою для проведення наукового дослідження і обрання теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок наукового дослідження з науковими програмами, планами, темами. Вибраний напрямок дослідження з розробки методики розслідування розбоїв з проникненням у житло базується на планах наукових досліджень Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого і кафедри криміналістики згідно з Комплексною цільовою програмою боротьби зі злочинністю на 1996 – 2000 роки, затвердженою Указом Президента України від 17 вересня 1996 року.

Об'єкт дослідження складає: законодавство, що встановлює кримінальну відповідальність за скоєння розбоїв з проникненням у житло і регулює діяльність правоохоронних органів, які ведуть боротьбу з організованою злочинністю; практика діяльності органів дізнання і досудового слідства з розслідування розбоїв з проникненням в житло.

Предмет дослідження складає суттєвість механізму скоєння і приховування розбоїв з проникненням у житло, формування на цій основі криміналістичної характеристики означеного виду злочинів, особливості проведення невідкладних слідчих дій, планування і організація розслідування, профілактичні дії, спрямовані на попередження розбоїв з проникненням у житло.

Мета і задачі дослідження. Метою представлено дисертаційного дослідження є дослідження на основі теоретичних положень криміналістичних методик розслідування окремих видів злочинів, вивчення і аналіз узагальненої слідчої і судової практики по справах названої категорії злочинів, розробка криміналістичної характеристики і проблем методики розслідування розбоїв з проникненням у житло.

Означена мета досягається шляхом рішення наступних задач:

1. Узагальнити і вивчити слідчої і судової практики по справах означеної категорії злочинів.
2. Розробити і визначити елементи криміналістичної характеристики розбоїв з проникненням у житло.
3. Визначити підготовчі дії, спрямовані на скоєння злочинів, систематизувати засоби скоєння злочину, їхні признаки.
4. Систематизувати засоби приховування розбоїв з проникненням у житло.
5. Встановити обстановку скоєння злочину, його місце і час, вивчити особу потерпілого і злочинця.
6. Розробити по кожній слідчій дії систему тактичних прийомів з метою ефективного проведення слідчих дій при розслідуванні розбоїв з проникненням у житло.
7. Виділити слідчі ситуації, що виникають при розслідуванні розбоїв з проникненням у житло і на їх основі розробити рекомендації по висуненню слідчих версій і комплексу тактичних операцій, що здійснюються.
8. Розробити рекомендації з планування і організації категорії злочинів, що досліджуються.
9. Розробити систему профілактичних заходів, спрямованих на відвертання розбоїв з проникненням у житло.

Методологічну базу дисертації складають сучасні методи пізнання, що базуються на філософії загально-людських цінностей. В роботі використовувалися різноманітні спеціальні методи дослідження: порівняльно-правовий, системно-структурний, функціональний, логіко-юридичний, статистичний та інші сучасні методи наукового пізнання.

Емпірична база дослідження. Емпіричну базу дисертаційного дослідження складають: результати вивчення матеріалів по 320 кримінальних справах про розбої з проникненням у житло, порушених по ст. 142 частини 3 КК України слідчими органами внутрішніх справ та прокуратури і розглянутих судами Кіровоградської, Вінницької, Дніпропетровської, Донецької, Луганської, Харківської, Миколаївської, Житомирської, Запорізької, Сумської, Чернігівської, Одеської, Херсонської, Черкаської, Полтавської, Івано-Франківська та Закарпатської областей; статистичні дані про стан боротьби з насильницько-майно-

вими злочинами, які були скоєні організованими групами, що опублікувалися Міністерством внутрішніх справ України.

Наукова новизна отриманих результатів. Наукова новизна дослідження визначається тим, що з часу проголошення незалежності України вперше на монографічному рівні на базі основних положень теорії криміналістики, методики розслідування окремих видів злочинів, шляхом використання суміжних галузей в правознавстві, ґрунтуючись на отриманих результатах узагальнення слідчої і судової практики в роботі обґрунтована концепція і необхідність розробки основних положень методики розслідування розбоїв з проникненням у житло. Розроблена криміналістична характеристика розбоїв з проникненням у житло і визначені її елементи; визначені підготовчі дії злочинців, що направлені на скоєння означеного виду злочину, систематизовані засоби скоєння злочину, розглянуті їх признаки; уявлена систематизація засобів приховування розбоїв з проникненням у житло; встановлена обстановка скоєння злочину, місця і часу; вивчена особистість потерпілого і особистість злочинця; з метою ефективного проведення слідчих дій при розслідуванні розбоїв з проникненням у житло розроблена по кожному з них система тактичних прийомів; виділені слідчі ситуації, що виникають при розслідуванні злочинів і на їхній основі розроблені рекомендації по висуванню слідчих версій і комплексу тактичних операцій, що проведені; розроблені рекомендації по плануванню і організації категорії злочинів, що досліджуються; розроблена система профілактичних заходів, спрямованих на відвертання розбоїв з проникненням у житло.

На захист виносяться наступні положення, що в загальному вигляді можливо сформулювати слідуючим чином:

- 1). Основні теоретичні положення, що пов'язані з проблемою розслідування розбоїв з проникненням у житло.
- 2). Тактико-методична концепція розкриття розбоїв з проникненням у житло.

Теоретична і практична значимість отриманих результатів визначається тим, що на базі основних положень теорії криміналістики, методики розслідування окремих видів злочинів, ґрунтуючись на практичному досвіді слідчого апарату, судової практики в роботі обґрунтована концепція і необхідність розробки

основних положень методики розслідування розбоїв з проникненням у житло.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що в дисертації розроблена методика розслідування розбоїв з проникненням у житло. Положення, рекомендації, пропозиції, висновки, що сформульовані в роботі, в значній мірі поширюють теорію методики розслідування окремих видів злочинів. Робота створює основу для наступної розробки приватних криміналістичних методик в залежності від ситуації злочину. Методичні рекомендації для слідчої практики, що містяться в дисертації, можуть сприяти найскорішому розкриттю злочинів, розшуку злочинців і викраденого майна, ефективному проведенню окремих слідчих дій.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації відображені в роботах дисертанта, що публікувалися на міжрегіональній науковій конференції молодих учених "Актуальні питання вдосконалення законодавства і правозастосовчої діяльності" (м. Харків, 1996 р.), науково-практичної конференції "Використання науково-технічних засобів в боротьбі з організованою злочинністю", яка була організована Національною юридичною академією України ім. Ярослава Мудрого спільно з Науково-дослідним інститутом вивчення проблем злочинності Академії правових наук України (м. Харків, 1997 р.), науково-практичної конференції (м. Луганск, 1998 р.).

Матеріали дисертаційного дослідження використовуються при викладенні курсу "Криміналістика" в Національній юридичній академії України ім. Ярослава Мудрого.

Публікації. Основні положення дисертації викладено у 5 наукових статтях.

Структура дисертації. В відповідності з метою, задачами і предметом дослідження дисертація складається з вступу, чотирьох розділів, що включають 10 підрозділів і висновків. Повний обсяг дисертації складає 168 сторінок, обсяг додатку – 6 сторінок, а літературних джерел, що були використані, – 12 сторінок (151 найменування).

ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обгрунтовується актуальність проведеного в роботі дослідження в аспекті формування криміналістичної характеристики розбоїв з проникненням у житло, визначений об'єкт, предмет, мета і задачі дослідження, практичне значення отриманих результатів, теоретичні і нормативні основи, наукова новизна і положення, що виносяться на захист.

Розділ 1 "Криміналістична характеристика розбоїв з проникненням у житло" складається з чотирьох підрозділів.

У першому підрозділі розглядаються засоби скоєння і приховування розбоїв з проникненням у житло.

Спираючись на загальнотеоретичні криміналістичні положення, автор обгрунтовує точку зору про необхідність формування криміналістична характеристика і криміналістичної характеристики розбоїв з проникненням у житло. Структурно криміналістична характеристика даного виду злочину включає наступні елементи: 1) предмет посягання; 2) засіб скоєння і приховання злочину; 3) місце, час і обстановку, знаряддя і засоби скоєння злочину; 4) особистість потерпілого; 5) особистість злочинця; 6) сукупність найбільш характерних для даного виду злочинів слідів.

Автор, здійснюючи критичний аналіз криміналістичної літератури, обгрунтовує точку зору, в відповідності з якою засіб скоєння розбою з проникненням у житло являє собою взаємопов'язану, заздалегідь зумовлену злочинцями систему дій і прийомів по підготовці, скоєнню і приховуванню розбоїв з проникненням у житло, яка дозволяє зробити висновок про обстановку скоєного злочину, про психофізіологічні особливості особистості злочинців, мотиви і мету скоєння злочину.

З урахуванням проведеного дослідження дисертант поділяє підготовчі дії, що спрямовані на скоєння виду злочину, що вивчається, на наступні стадії:

- збір інформації і попередня розвідка об'єкту нападу;
- орієнтація злочинців про розташування приміщень, з яких складається житло;
- вивчення режиму роботи мешканців, маршрут їхнього руху, умови охорони житла і таке інше;
- підбір і розподіл між учасниками злочинних ролей, вибір найбільш підходящого часу скоєння розбою;
- пошук або виготовлення знарядь скоєння злочину;
- підготовка "алібі".

Безпосередньо засоби проникнення в житло автор поділяє на наступні групи: а) проникнення в житло шляхом використання насильницьких засобів (застосування знарядь злону, спеціально виготовлених пристроїв); б) проникнення в житло шляхом обману, вступу потерпілого в оману (злочинці представляються державними службовцями різних відомств, робітниками правоохоронних органів, з несправжнім проханням подзвонити, зняти житло, виявити негайну медичну допомогу тощо).

Дисертант поділяє точку зору, запроповану Р. С. Белкіним і А. І. Винбергом на проблему класифікації засобів приховання злочинів. Дії злочинців, що направлені на приховування розбоїв з проникненням у житло, з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей автор поділяє на наступні групи: 1) приховання злочину шляхом утаювання слідів; 2) приховання злочину шляхом знищення слідів; 3) приховання злочину шляхом маскуванню слідів; 4) приховання злочину шляхом існування.

Другий підрозділ присвячений дослідженню місця, часу і обставини скоєння названої категорії злочину.

Дисертант розглядає житло як приміщення, що призначене для постійного або тимчасового проживання людей (приватний будинок, квартира, кімната в отелі, дача, садова домівка тощо), а також ті його складні частини, що використовуються для відпочинку, збереження майна або задоволення інших потреб людини (балкони, веранди, комори тощо). Результати вивчення слідчої і судової практики свідчать, що розбої в залежності від виду житла вчинялися в приватних будинках – 22,5%, квартирах – 73,5%, кімнатах в отелі – 4%, садових будинках – 2%. Автор виділяє обставини, що виключають віднесення будь-якого приміщення до типу житла.

Особлива увага в дисертації звернута на той факт, що розбої з проникненням у житло в цілому не типові для сільської місцевості і біля 80% всіх злочинів цього виду вчинені в місті.

Час скоєння категорії злочинів, що вивчаються, має велике криміналістичне значення і характеризується певної вибіркованістю. Узагальнення матеріалів слідчої і судової практики дають підставу дисертанту затверджувати, що певний “пик” скоєння розбоїв, біля 65% від загального числа всіх скоєних злочинів цієї категорії, припадає на тимчасовий проміжок з 17.00 до 24.00.

Обстановка скоєння розбоїв з проникненням у житло являє собою частину матеріального середовища, що включає до себе сукупність

умов, що створюють реальну можливість скоєння злочину, поведінки учасників події, психологічні відношення між ними. Вона характеризується тим, що розбійний напад відбувається в відносно короткий проміжок часу і вчиняється здебільшого з засад. Місцем для засад є верхи або нижні поверхи в висотних будинках, горища, підвали, ліфти, затемнені ділянки місцевості. Перебування злочинців в житлі триває відносно недовго і супроводжується застосуванням фізичного або психічного насильства або загрози його застосування. Відокремлювальною рисою обстановки скоєння розбою є невтручання в дії злочинців сторонніх осіб (суседів, випадкових свідків і т.п.) на що в значній мірі вони і розраховують.

У третьому підрозділі досліджується особистість потерпілого і особистість злочинця.

Дані про особистість потерпілого займають важливе місце при розслідуванні злочину, що досліджується, оскільки вони характеризуються: а) певної вибіркованістю дій злочинців, що вказує на взаємозв'язок між особливостями їхньої особистості і особистості потерпілого; б) наявністю і характером відношень між потерпілим і злочинцем, які впливають на мету, час і засоби скоєння і приховування злочину. Матеріали слідчої і судової практики свідчать про те, що жертвами розбоїв з проникненням у житло стають, з одного боку, особи, у яких спостерігається стабільний високий прибуток, матеріальна забезпеченість, тобто особи, які займаються підприємницькою діяльністю, робітники, які займаються торгівлею і суспільним живленням, їхні родичі, а також громадяни інших держав, що знаходяться на території України на навчанні, в службових відрядженнях, по запрошенню родичів. До іншої категорії потерпілих відносяться особи літнього віку, жінки, підлітки, інваліди, особи, які перебувають в нетверезому стані, тобто та група населення, що не може виявити злочинцям належного опору.

Розглядаючи особистість злочинця, автор робить висновок, що скоєння категорії злочинів, що досліджується, характерно для осіб чоловічої статі. В останній час зросла роль жінок при скоєнні розбою, що виконують роль пособника, а в деяких випадках співвиконавця або організатора. Середній вік злочинців складає 25 – 30 років. Злочини вчиняються здебільшого організованими групами по 3 – 5 людей, які очолюються особами, які раніше були осудженими. Грунтуючись на матеріалах слідчої і судової практики, автор вказує, що злочинні групи спеціалізуються як на скоєнні розглядуваної категорії злочинів, так і

вчиняють злочини іншого характеру. Психологічний портрет лідера злочинної групи має такий вигляд: відносно сильна нервова система, що дозволяє діяти в складних неординарних ситуаціях, холодно-кровність, ініціатива, наявність організаційного хисту, достатня фізична сила, навик володіння вогнепальною або холодною зброєю, прийомами боротьби.

В роботі звернута увага на те, що в віковій групі осіб, що вчинили розбої з проникненням у житло, 10% складають неповнолітні. Даний факт пояснюється сильно розвиненим почуттям груповий приналежності у неповнолітніх, знеособленням поведінки осіб, підвищеним зухвальством. Означені обставини призводять до злочинної діяльності.

У четвертому підрозділі розглядається сукупність найбільш характерних слідів, що мають місце при скоєнні розбоїв з проникненням у житло.

Автор виділяє сліди, що найбільш часто зустрічаються при скоєнні розбоїв з проникненням у житло, до яких відносять сліди рук, ніг (взуття), знарядь злому і інструментів, транспортних засобів, мікрволокна тканин, сліди крові та інші виділення людського організму, запахові сліди.

В роботі виділяються діагностичні задачі, що визначають механізм утворення слідів, служать встановленню причинного зв'язку між злочином і наслідками, що настали і дозволили наразити на аналіз обстановку того, що трапилося. Визначається коло питань, що вирішуються з їхньою допомогою, таких як ідентифікація осіб і предметів, механізм слідоутворення, виявлення анатомо-фізіологічних особливостей злочинців і інші. Дисертант виділяє особливості виявлення і фіксації слідів при розслідуванні розбоїв з проникненням у житло. Велике значення в роботі приділене фіксації і вивченню мікроследів, що виявляються на частинах одягу і тілі потерпілого, знаряддях скоєння злочину, в місцях їх носіння або зберігання.

Розділ 2 "Початкові слідчі дії" складається з трьох підрозділів.

У першому підрозділі розглядаються особливості огляду місця події.

В роботі виділяються мета проведення огляду місця події і те, що вирішується в зв'язку з цим завданням, розглядаються дії осіб, приймаючих участь в огляді місця події – слідчого, оперативного

уповноваженого, фахівця, дільничного інспектора.

Особлива увага при проведенні огляду місця події приділяється рішенню слідчим розумових задач, що направлені на аналіз обстановки, яка склалася. З урахуванням проведеного дослідження і узагальнення криміналістичної літератури в дисертації виділяється система тактичних прийомів, що направлені на аналіз обстановки місця події при розслідуванні розбоїв з проникненням у житло: 1) уявний аналіз виявлених слідів і речових доказів; 2) зіставлення виявлених слідів і речовинних доказів; 3) уявне моделювання обставин того, що трапилося при розбійному нападі. При проведенні огляду місця події особлива увага звертається на наявність негативних обставин. Для відкриття негативних обставин пропонується використати такі засоби як: 1) уявне порівняння існуючої обстановки місця пригоди з належною; 2) зіставлення окремих елементів існуючої обстановки між собою. Негативні обставини при розслідуванні розбоїв характеризуються такими даними, як відкриття “неправдивих” слідів, що приносять з собою злочинці з метою направити слідство по неправдивому шляху; наголошування на них увага слідчого; відсутність на місці пригоди слідів, що повинні були бути, враховуючи засіб скоєння розбою.

Другий підрозділ присвячений допиту потерпілих, свідків, обвинувачених.

В роботі відзначається, що допит потерпілих і свідків є важливою слідчою дією для отримання інформації про злочин. Враховуючи психологічний стан потерпілих, свідків, розкривається зміст тактичних прийомів, що спрямовані на встановлення слідчим психологічного контакту з допитуваними, виділяється система таких тактичних прийомів. Окрім цього в дисертації уявлена система тактичних прийомів, що спрямована на актуалізацію в пам'яті забутих обставин розбою, що стався. Означена система тактичних прийомів включає до себе: порушення питань в хронологічній послідовності про відомі допитуваному обставини; показ речовинних і оголошення письмових доказів. Виділяється коло питань, що необхідно встановити при розслідуванні означеної категорії злочинів.

В роботі відзначається, що допит обвинувачених відбувається в гостро конфліктній ситуації, на основі якої виділяються такі слідчі ситуації: 1) допитуваний повністю визнає вину в скоєному розбійному нападі і повідомляє слідчому правдиві показання; 2) допитуваний частково визнає вину і дає показання суперечливого характеру; 3)

допитуваний не визнає вини і відмовляється від дачі показань або повідомляє зазнаки неправдиві відомості. В залежності від займаною обвинуваченим позицією і слідчої ситуації, що складається в зв'язку з цим, автор розглядає систему тактичних прийомів. Для першої слідчої ситуації з метою актуалізації в пам'яті забутих обставин злочину застосовується: порушення питань, що нагадують; допит на місці скоєння розбійного нападу; подання речовинних і оголошення письмових доказів (часткове або повне оголошення протоколів допиту обвинувачених, свідків, потерпілих); демонстрація фотознімків, планів, малюнків, макетів. Для другої слідчої ситуації обґрунтовується необхідність застосування такої системи тактичних прийомів: роз'яснення протиправності того, що сталося, і його тяжких наслідків з метою викликати розкаяння; використання конфліктних відношень з іншими співучасниками злочину; "засіб морального стимулювання", тобто активізація позитивних якостей особистості допитуваного. В ситуації, коли обвинувачений не визнає вини і відмовляється від дачі показань або повідомляє зазнаки неправдиві відомості, застосовуються такі тактичні прийоми, як: порушення контрольних, питань, що конкретизують, уточнюють; порівняння певних елементів, що містяться в показаннях обвинуваченого з показаннями інших допитуваних (свідків, потерпілих).

Третій підрозділ присвячений призначенню і проведенню експертиз.

В дисертації аргументується точка зору про необхідність призначення групи експертиз при розслідуванні розбоїв з проникненням у житло. Автор приходить до висновку, що їх можна об'єднати в єдиний комплекс експертиз, типовий для злочинів даного виду. Означений комплекс включає до себе передусім криміналістичну експертизу (судово-трасологічну, в тому числі експертизу цілого по частинам, експертизу холодної зброї, дактелоскопічну, балістичну). В випадку нанесення потерпілому тілесних ушкоджень або його смерті в типовий комплекс входить судово-медична експертиза.

Розділ 3 "Планування і організація розслідування" складається з трьох підрозділів.

У першому підрозділі розглядаються питання конструювання версій при розслідуванні розбоїв з проникненням у житло.

Автор обґрунтовує точку зору, в відповідності з якої процес розслідування розбоїв знаходиться в залежності від правильного визначення слідчим конкретної слідчої ситуації, що визначається як

характеристика стану розслідування на даний момент, та визначається наявністю доказової і оперативної інформації про обставини, що підлягають доказуванню і що зумовлюють безпосередні задачі по розкриттю і запобіганню злочину. В залежності від наявності даних, якими володіє слідчий, про обставини скоїного злочину і особу, яка його вчинила, виділяються наступні типові слідчі ситуації: 1) слідчий володіє достатньо повними даними про обставини розбійного нападу, що трапився, і злочинець затриманий по "гарячим слідам"; 2) слідчий володіє достатньо повними даними про обставини розбійного нападу, що трапився, і особу, яка його вчинила, однак останній переховується від слідства; 3) затримана особа, яка займається збутом або купівлею викраденого майна, однак злочинець невідомий; 4) слідчий володіє недостатньо повними даними про обставини скоєння розбою і деякими відомостями про злочинця; 5) слідчий володіє неповними даними про обставини розбійного нападу, що трапився, і відсутні відомості про злочинця.

Для рішення означених слідчих ситуацій висовуються слідчі версії по різноманітним підставам. Загальні слідчі версії про характер події, що трапилася: 1) вчинений розбій з проникненням у житло; 2) має місце інсценування скоєння розбою з проникненням у житло; 3) вчинений інший злочин. У числі загальних версій версія про особу (суб'єкт), що вчинив розбій, займає важливе місце і може мати наступні види: 1) розбійний напад вчинений відомою слідству особою; 2) розбій вчинений неповнолітніми; 3) розбій вчинений "по наводці"; 4) розбій вчинений особами, зловживаючими спиртними напоями, наркоманами; 5) розбій вчинила особа, яка раніше була засуджена за скоєння насильницько-майнових злочинів; 6) розбій вчинений "гастролерами".

Враховуючи конкретну слідчу ситуацію, що склалася, в залежності від висунутих версій в дисертації розглядається проблема їхньої перевірки з використанням тактичних операцій. Тактична операція розглядається автором як комплекс взаємопов'язаних, скоординованих ситуацій, слідчих дій, що визначають слідчі, оперативно-розшукувальні та інші заходи, які проводяться правосиловими службовими особами під керівництвом слідчого з метою рішення практичної задачі як проміжної мети розслідування. Для першої слідчої ситуації комплекс дій, які об'єднуються тактичною операцією, включає до себе: огляд місця події, особистий обшук підозрюваного, обшук по місцю його проживання, роботи і в інших місцях можливого знаходження

викраденого майна; допит свідків, потерпілого, підозрюваного, пред'явлення для впізнання.

Для другої слідчої ситуації тактична операція висловлюється в таких діях: огляд місця події, допит потерпілого, свідків; для встановлення міста знаходження злочинця – проведення оперативно-розшукувальних заходів, затримання злочинця, обшук.

У третій слідчій ситуації виділяється такий комплекс дій: огляд місця події, допит потерпілого, свідків, допит пособника – особи, зариманої при збуті або купівлі викраденого, організація засад і встановлення спостереження в місцях можливої появи злочинця з метою його затримання.

При ситуації, коли у слідчого будуть відсутні відомості про злочинця або ці відомості є неповними, необхідно проведення поряд з початковими слідчими діями (огляд місця події, допити свідків, потерпілих) оперативно-розшукувальні заходи: розповсюдження оперативної орієнтовки про прикмети злочинця на вокзалах, аеропортах, перевірка місць можливого збуту викраденого майна, перевірка осіб, раніше засуджених за корисливо- насильницькі злочини і які знаходяться під адміністративним наглядом.

Другий підрозділ присвячений питанням організації розслідування розбоїв з проникненням у житло.

У дисертації виділяються форми розслідування виду злочину, що вивчається, до яких автор відносить розслідування розбою з проникненням в житло одноособово слідчим, розслідування слідчо-оперативною групою, бригадний засіб розслідування розбоїв.

Грунтуючись на результатах узагальнення слідчої і судової практики, зважаючи на багатоепізодність злочинів, скоєння їх організованою групою, в дисертації відзначається, що найбільш розповсюдженим є застосування бригадного засобу розслідування і розслідування слідчо-оперативними групами. В роботі особлива увага приділяється формам взаємодії слідчого з органами дізнання і спеціальними підрозділами по боротьбі з організованою злочинністю на основі чинного законодавства України, регулююче їх діяльність.

У третьому підрозділі розглядаються питання проведення окремих слідчих дій при розслідуванні розбоїв з проникненням в житло.

Розглядаються правові підстави проведення обшуку, його мета і задачі, обґрунтовується необхідність ретельної підготовки до його проведення, що включає: отримання інформації про об'єкти обшуку

(житлові, торгові, виробничі приміщення, ділянки місцевості, живі особи); обрання часу проведення обшуку; підготовку технічних засобів. Виділяються слідчі ситуації, з якими слідчий зустрічається при проведенні обшуку: 1) предмети, речові докази надаються по його вимозі; 2) обшукуємий активно протидіє проведенню обшуку, відмовляється від спілкування зі слідчим і не бажає виконувати його вимоги. У першому випадку автор пропонує застосувати тактичний прийом, що полягає в зіставленні інформації про предмет пошуку, яку має слідчий, з тим, що запропонував обшукуємий. У дисертації відзначається, що добровільне видавання може супроводжуватися прагненням видати частину матеріалів, перешкодивши відкриттю основної, більш важливої, відвернути відкриття слідів по інших злочинам. Друга ситуація характеризується гостро проблемною обстановкою обшуку, і автор пропонує використати такі тактичні прийоми: роз'яснення обшукуємому необхідності надання допомоги органам слідства; навівання в формі наказу; проведення "словесної розвідки".

У роботі відзначається, що при розслідуванні категорії злочинів, що вивчається, найбільш розповсюдженою слідчою дією є пред'явлення для впізнання живих осіб, предметів, пред'явлення для впізнання по фотографії.

Виділяється специфічний вид впізнання при розслідуванні розбоїв – пред'явлення для впізнання житлового приміщення в тому випадку, коли був вчинений напад на потерпілого не в своєму житлі, а він був запрошений злочинцями в інше приміщення.

З метою зіставлення показань з дійсною обстановкою місця події в роботі розглядається така дія, як перевірка показань на місці і відзначається, що перевірка показань на місці дозволяє слідчому отримати додаткові дані про обставини скоєного злочину, перевірити показання обвинувачених, виявити на місці пригоди нові сліди і речові докази, уточнити дані, отримані в ході проведення інших слідчих дій.

Четвертий розділ "Профілактика розбоїв з проникненням у житло" присвячений системі запобіжних заходів.

Розглядаючи причини злочинності у цілому, вплив соціального оточення на формування у осіб, які вчинили розбої з проникненням у житло, негативних наслідків, автор відзначає, що останні характеризуються жорстокістю, агресивністю, зухвальством, стійким антигромадським спрямуванням.

У дисертації, в залежності від характеру поведінки потерпілого і

обстановки скоєння розбою з проникненням у житло, виділяються обставини, сприятливі скоєнню цього виду злочину: обставини, пов'язані з віктимною поведінкою потерпілого; обставини, пов'язані з недоліками в системі захисту житла; обставини, пов'язані з недоліками в роботі правоохоронних органів і інших державних організацій (житлово-експлуатаційних відділів (управлінь)).

У роботі пропонується система заходів, що спрямовані на попередження розбоїв з проникненням в житло, які необхідно проводити в двох напрямках:

1) Проведення слідчих дій, що спрямовані на з'ясування і усунення причин і умов, сприятливих скоєнню конкретного злочину, що включає: розшук і затримання осіб, причетних до скоєння нападу; притягнення до кримінальної відповідальності переховувачів і незаявників, осіб, що займаються придбанням і збутом викраденого майна; внесення в державні органи, суспільні організації, підприємства, організації, установи різноманітних форм власності в порядку ст. 23-1 КПК України подання про усунення причин і умов, сприятливих скоєнню злочинів.

2) Проведення заходів, що включають виступи робітників правоохоронних органів в пресі, по радіо і телебаченню, а також в трудових колективах.

В висновках, якими завершується дослідження, в скороченій формі ізлагаються результати та підводяться підсумки вказаної дисертації.

Автор висловлює коло пропозицій, що пов'язані з вдосконаленням та підвищенням ефективності організації та планування розслідування розбоїв з проникненням у житло і проведення при цьому окремих слідчих дій.

Зокрема, це стосується наступних положень:

- розширення різноманітних форм взаємодії слідчого з спеціальними підрозділами по боротьбі з організованою злочинністю;
- введення в діяльність слідчого систем тактичних прийомів та тактичних операцій, спрямованих на ефективне проведення окремих слідчих дій при розслідуванні злочинів;
- впорядкування кримінальної реєстрації злочинів, зокрема розбоїв з проникненням в житло, в залежності від засобу його склепіння;
- розповсюдження інформації про стан боротьби з насильницько-майновими злочинами з метою їх профілактики.

Основний зміст дисертації викладений в публікаціях:

1. Черный Г.А. Способы совершения и сокрытия разбоев, связанных с проникновением в жилище. // Проблемы совершенствования украинского законодательства и повышения эффективности правоприменительной деятельности. Тематический сборник научных трудов. – Харьков: НЮА Украины им. Я. Мудрого. – 1997. – С. 200 - 202.

2. Черный Г. А. Криминалистическая характеристика разбоев, связанных с проникновением в жилище. // Нова Конституція України. Проблеми вдосконалення законодавства. Тематична збірка наукових праць. – Харків: НЮА України ім. Я. Мудрого. – 1997. – С. 192 - 198.

3. Чорний Г. А. Інценування скоєння розбоїв, що зв'язані з проникненням у житло. // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених. Тематична збірка наукових праць. — Харків: Університет внутрішніх справ. – 1997. – С. 84 - 86.

4. Чорний Г. О. Общук при розслідуванні розбоїв, що зв'язані з проникненням у житло. // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених. Тематична збірка наукових праць. – Харків: Університет внутрішніх справ. – 1997. – С. 86 - 90.

5. Чорний Г.О. Особливості проведення огляду місця події при розслідуванні розбійного нападу, пов'язаного з проникненням у житло. // Використання досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю. Матеріали науково-практичної конференції 19 листопада 1997 р. – Харків: Право. – 1998. – С. 203 – 207.

Чорний Генадій Олексійович.

Методика розслідування розбоїв з проникненням у житло. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук з спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза.

Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, Харків, 1998.

Досліджуються питання методики розслідування розбоїв з проникненням у житло, розроблена криміналістична характеристика. Виділені засоби скоєння і приховання розбоїв, місце, час, обстановка скоєння злочину. Розглядаються основні положення організації розслідування означеного виду злочину.

Ключові слова: злочин, розбій з проникненням у житло, криміналістична характеристика.

Черный Геннадий Алексеевич.

Методика расследования разбоев с проникновением в жилище. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза.

Национальная юридическая академия Украины имени Ярослава Мудрого, Харьков, 1998.

Исследуются вопросы методики расследования разбоев с проникновением в жилище, разработана криминалистическая характеристика. Выделены способы совершения и сокрытия разбоев, место, время, обстановка совершения преступления. Рассматриваются основные положения организации расследования указанного вида преступления.

Ключевые слова: преступление, разбой с проникновением в жилище, криминалистическая характеристика.

Cherny Gennadiy Alekseevich.

The method of investigation the robberies with peneration in the dilding. Manuscript.

The dissertation for the competition for scientific degree of Candidate of Sciences (Law). speciality 12.00.09 - criminal procedure, criminalistic and judge expertise.

The National Law Academy of Ukraine named after Yaroslav Moudriy. Kharkov 1998.

The author analyzes the problem of the method of investigation the robberies with peneration in the dilding. The autor of this dissertation elaborated criminalistic characteristic. Also was separated the ways of effecton and the hiding of robberies, place, time, situation of effecton the crime. In this dissertation were examine fundamental situations of organization inquiry the directional appearance of crime.

Key worls: the crime, robbery wiht peneration in the dilding, criminalistic characteristic.

Україна: а юридична
академія

Інв. № 7570